

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. I. cap. 6. & 7. de Distinctione gratiæ à charitate

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

dianæ renovationis studium & sollicitum in stadio christianissimi progressum, ex eodem fonte gratiosissimo tanquã uberimo copia cornu largiter accedunt & ad crescunt. Atque sic etiam non erit difficile iis obviam ire, quæ Bellarminus ad *Augustini*, & quæ vulgò sub eius nomine leguntur, testimonia contra habitum gratia convertentis & iustificantis clara satis & aperta reposuit, invitã ut plurimum pennã, sibi met ipsi iterum non semel contradicens & scribens, in manifestum Evangelicæ veritatis patrocinium. Et quidem quod prius attinet ad locum ex *Hypognosticis* responsum, dum dicit, *Augustinum*, cui hoc opus, etsi non sine contradictione, adscribitur, loqui de gratia simul *creatã & increatã*, præterquam, quod gratia DEI hominem convertens & iustificans, quæ hic in quæstionem venit, & quam præsens locus respicit, minus pertinenter & idoneè dicitur *creata*, ut potè quod Epitheton nullo planè sensu absque absurditatis evitacione potest obtinere; videri insuper, etiam possèt dubium, quomodo debeat illud intelligi, an videlicet *Augustinus* loquatur de gratia, quæ simul sit & *creata & increata*, quod novum & in Theologia est inauditum, vel loquatur simul & de gratia *creatã* & de gratia *increata*, nisi in subsequente statim uberiori explicatione Bellarminus posteriorem hunc sensum videretur præ priori eligere, intelligens Deum quasi gratiam *increatã*, qui per dona sua, quasi gratiam *creatã* fedeat in nobis, rectius DEUM nominaturus fontem omnis gratia & donorum, vel Patrem luminum, unde radii amoris actualiter ad nos veniunt, cordaque nostra illuminant, ita ut iuxta Pauli & Johannis doctrinam verè Evangelicam DEUS in nobis habitare, & nos vicissim in DEO esse, in DEO vivere dicatur verè & orthodoxè, nullã tamen illatione vel consequentia ad ipsam Conversionis & Iustificationis gratiam, quæ hic ipfius Controversia inter nos & Papæos statum ingreditur. Nam de cætero, quæ in posteriori Responso Bellarminus addit de *habitibus creatis & infusis*, per quos DEUS dicitur habitare in nobis, id est, jam regentis conversis & iustificatis, gratia item DEI *cooperatrice, directrice & protectrice*, Evangelicis non contrariantur, ut ex antedictis constat, modò ne alio intelligantur sensu, quam scribantur. Quoad alteram ex *Augustino* objectionem contra gratiam Iustificationis habitualem & infusam, ad quem modum in antecedente de infantibus non baptizatis quæstione Bellarminus iure voluit videri usus argumentis *Augustini* contra Pelagianos tum disputantis, quorum sententia tamen ab Evangelicorum distat quam plurimum; ita eodem iure possunt Evangelici ejusdem sancti Paris rationibus contra infusum gratia iustificantis habitum militare, quas olim contra eosdem Pelagianos produxit in aciem, etsi Doctores Papæi, qui eandem cum Pelagianis defendunt, aliquã ratione videri velint ab iisdem dissentire, de quo uberius aliquid monendi dabitur occasio non semel in sequentibus. Quæ ad novam vel repetitam ex *Augustino* objectionem habet Bellarminus, quia ad eandem de statu parvulorum sine Baptismo decedentium pertinent Controversiam, de quã in antecedentibus est actum sufficienter, nullam desiderant uberius examen; hoc tantum notato in antecessum, debitam mereri censuram verba Bellarmini, quæ ex *Augustini* mente videri vult scripsisse sequentia: *Cum queritur, cur ex parvulis alios DEVS per Baptismum adducat ad regnum Cælorum, alios sine Baptismo mori & à regno excludi permittat? Respondere solemus, ut in illis Misericordiam, in illis Iustitiam suam demonstret*, utpote quæ Iustitiam DEI in verbo revelatam non parum lædere videntur, ut occasione inferius subministrandã docebitur uberius.

CAPUT SEXTUM & SEPTIMUM,

De

QVÆSTIONE,

*An Gratia gratum faciens distinguatur reipsã ab habitu
charitatis?*

EQuidem Bellarminus hic quoque, ut ante & posthac sæpius, ad imitationem Scholasticorum, & ut eò majori securitate ac sine omni periculo de quæstionibus Theologicis possit discurrere, hanc Controversiam ad fidem Catholicam pertinere nõ putat, adeoq; inter ipsos Doctores Romano-Catholicos salvã fide de eã disputari solere; quasi

Hhhh a

nimi

nimirum perinde esset, & in cuiusvis Scholastici Doctoris staret arbitrio, per quam gratiam peccator, reus aeternæ damnationis, coram DEO justificetur, & aeternam impetret beatitudinem. Hinc quatuor diversas recenset sententias, quibus nosse Gerhardus in discussione hujus Controversiæ ex Biele addit quintam, è quarum numero tertiam sibi probabiliorē (cur non probabilissimam?) visam & cum scripturis, Patribus & Synodo Tridentina magis congruentem elegit defendendam Bellarminus, quæ videlicet gratiam & charitatem necipare, neque formaliter, sed ratione tantum distinguit, docens, unum eundemque habitum, quâ parte respicit subjectum, atque hominem ipsum, in quo inest, exornat Deoque gratum reddi & amabilem, nominari gratiam; quâ autem parte respicit opus, & voluntatem efficit promptam ad DEUM super omnia diligendum, propriè dici charitatem. Nobis hic iterum ex instituto ad ea tantum erit respiciendum, quæ Augustini propius attingunt autoritatem, utpotè quâ Bellarminus hic etiam putat se esse superiorem. Igitur dum contra duas priores sententias, quæ distinctionem inter gratiam & charitatem ponunt vel realem vel formalem, agit, provocat ad sententiam Tridentinæ Synodi, quâ tantum unica formalis causa justificationis statuitur, consistens in fide, spe, & charitate. Ubi non prætermittendum, quod Bellarminus in *recognitione librorum* semetipsum correxerit, monens, magis propriè scribere se debuisse, causam justificationis formalem consistere in charitate, hæc addita ratione: *Quamvis fides & spes necessariò requirantur ad justificationem, id tamen, quod verissimè propriissimeque justificat, tanquam unicam causam formalem esse charitatem*, de quâ Concilium loquitur, Augustino subscribente, cum ait, *charitas inchoata est inchoata iustitia, & charitas perfecta est perfecta iustitia*. Post argumentum secundo provocans ad autoritatem Patrum, solius Augustini testimoniis utitur, quorum prius desumptum est ex eodem libro, unde in *recognitione* modo citatâ sententiam à se emendatam firmare conatus est, Doctore sancto scribente, *charitas est verissima, plenissima, perfectissimaque iustitia*. Posterius autem legitur in commentario super Psalmos scripto, hisce verbis: *Iustitia virtus est magna animi, præcipueque laudabilis*. Et ibidem in verba Regii Pfaltis, feci iudicium & iustitiam: *iustitiæ nomine hoc loco non ipsa virtus, sed opus ejus significatum est*. *Quis enim fecit in homine iustitiam, nisi qui justificat impium, hoc est, per gratiam ex impio facit justum? Unde ait Apostolus, Justificati gratis per gratiam ipsius. Facit ergo iustitiam, id est, opus iustitiæ, qui habet in se iustitiam, id est, opus gratiæ*. Bellarminus quia vidit, hæc Augustini verba non probare id, cujus gratia adduxit ea, idè sequenti glossâ ad suas partes trahere laboravit, scribens: *Hoc loco S. Augustinus docet apertissime, iustitiam, quâ justificamur à DEO, esse virtutem divinitus infusam, per quam iusta operamur opera. Proinde non vult esse aliquem habitum in anime essentia, quia nihil operatur, sed habitum virtutis in potentia operatrice*. Præter hæc, ubi argumentum tertio militavit ex iis S. Scripturæ dictis, in quibus charitati ea omnia tribui dicit, quæ ab Autoribus sententiæ contrariæ tribuuntur gratiæ, & quidem non absolute solum, sed etiam, ut eam distingui docent à charitate; addit, alia esse multa, quæ tribui soleant gratiæ, & in scripturis tribuantur charitati, inter quæ sextum ordine & septimum Augustini munit testimoniis. Sextò inquit, *Gratia separat filios regni à filiis damnationis*; nullus enim cum gratia perit, nullus sine gratia salvatur. *At legimus, Coronam vitæ re-promissam esse diligentibus DEUM*. Et Sanctus Augustinus scribit, *Sola charitas dividit inter filios regni & filios aeternæ damnationis*. Septimò, gratia est donum DEI omnium maximum. Atqui Apostolus anteponebat charitatem omnibus aliis donis. Et ibid. S. Augustinus, *Nullum, inquit, est isto DEI dono excellentius. Dantur & alia per Spiritum S. munera, sed sine charitate nihil profunt*. Et iterum alibi, *Adde, scribit, charitatem, profunt omnia; detrahe charitatem, nihil profunt cetera. Quale bonum est charitas, fratres! Quid pretiosius, quid luminosius, quid firmitus, quid utilius, quid securius?* In solutione objectionum ad secundam hæc commendat Augustini: *Possè habere fidem & charitatem, est natura hominum; habere autem, est gratia fidelium*. Ad tertiam duplex aliud sinit, prius quidem, quando Pater augustus scribit, *homines iustos esse DEI filios, qui DEO similes sunt in dilectione & in sanctitate*. Posterius autem hisce verbis: *In quantum in te crescit charitas, efficit & revocat ad similitudinem*. Ad rationem quartam id testimonium aliquanto prolixius adfert, quod supra ex *recognitione* ejus fuit adscriptum, & in re ipsa nihil amplius infert, ut illud hic repeti opus non sit. Atque hæc hæctenus ex Bellarmino, post quem ex recentibus, imo

de Nat. &
Gr. c. ult.

cap. 42.

in Psal. 118
Con 20.

Jac. 1.

lib. 15. de
Trin. c. 15.

Ibid.

Serm. 50.
de Verb.
Dom.

de Predest.
Sanct. c. 5.

contra

Adim. c. 5.

in Psalm.
99. ad Ti-
tul.

imò recentissimis scriptoribus, huic contra realem gratiae & charitatis distinctionem sententiam, ad Augustini mentem, ut videri voluit, calculum adjecit nuper Franciscus Macedo, Professor Patavinus, sequentia in collationibus Scoto-Thomisticis proponens: *In Augustino versatus comperio, Scotum cum eo & sensu & verbis congruere. Docuit Augustinus multo ante Scoti sententiam, eandem prorsus esse gratiam, quae charitas. Plurima ubique occurrunt testimonia. Incipio ab eo, ad quod mihi videtur respexisse, imò & adduxisse Concilium Tridentinum. Habetur libro de gratia Christi, (primo, quod omisit Macedo) ubi Augustinus contra Pelagium & Caelestium commendat gratiam, qua justificamur, id est, quae charitas DEI diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. Subjungit Collator de suo, En, gratia justificans per charitatem diffusam in cordibus, non per aliam formam gratiae infusam in animam, apud Augustinum, sicut apud Scotum. Alterum nobis exhibet liber de natura & gratia, quod, quia idem est cum eo, quod Bellarminus in recognitione laudavit, adscribere illud superfedeo. Addit autem de suo iterum Collator: Illustris sententia, quae continetur Scoti doctrina. Nominat Justitiam, quae voce justificans forma significatur, ac eandem esse cum charitate docet. Tertium habet liber de perfectione Justitiae contra Caelestium: Charitas, quae in tribus major est, non auferretur, sed augetur & impletur; in qua plenitudine charitatis &c. Et paucis interpositis, Tunc erit justus sine ullo omnino peccato, quia lex nulla erit in membris ejus repugnans legi menti ejus, sed prorsus toto corde, tota anima, tota mente diligit DEVM. Addit iterum Collator, vel hic potius Glossator, Nihil hic de gratia, vel in Patria & in media beatitudine; & ex laudato Augustini libro ulterius: Charitas per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium humanae voluntatis, cui plus dando, quam oportet, ignorant Justitiam DEI; quae tamen charitas tunc erit perfecta, cum omnis timor poenalis abscesserit. Nota, quae iterum Collatoris est glossa, Justitiam DEI, quod spectat ad gratiam, & ille refert ad charitatem; non alia enim Justitia, quae sit diversa, ulquam adparet. Quartum hujus doctrinae lumen est clarissimum, & invenitur in libro de gratia & libero arbitrio. Ita autem ibi: Istam charitatem, id est, divino amore ardentissimam voluntatem commendat Apostolus &c. locis compluribus, quae ibi prolixè recenserentur. Quintum praebet & quidem egregium Commentarius in Johannem, ubi Augustinus ita: Scriptura sacra indicant, quod Spiritus Sanctus est charitas, & ne putetis vilem esse charitatem. Et mox, Quid est charius ipsa charitate? Deinde adductis Apostoli locis, Quanta est charitas, quae si desit, frustra habentur caetera; si adsit, habentur omnia. Post, Charitatem cum habere coeperit homo, Spiritum Sanctum habebit; si non habuerit, sine Spiritu Sancto erit. Tandem, Quomodo corpus tuum, sine spiritu, quod est anima tua, si fuerit, mortuum est; sic anima tua sine Spiritu Sancto, id est, sine charitate, si fuerit, mortua deputabitur. Glossa Collatoris haec est, Hic res continetur. Comparat Augustinus charitatem animae, quae & ipsamet forma substantialis, quo nos exemplo cogere volebant Thomistae ad aliam formam gratiae admittendam praeter charitatem. Abstineant hoc exemplo, & ducto exinde argumento. Augustinus hanc ipsam animam (fortitan gratiae) formam supernaturalem dicit esse charitatem. Quod si negent, norint, se non tantum cum Scoto, sed etiam cum Augustino, quem omnes sentiendi ducem volunt habere, prorsus contendere. Sextum est tandem ex Commentario in Epistolam Johannis, super verba, Nolite diligere Mundum &c. Vis, inquit, habere dilectionem Patris, ut sis coheres Filii, noli diligere Mundum &c. Glossator interspergit sequentia, Hoc est proprium gratiae, constituere filium adoptivum, & heredem regni cum DEI Filio naturali; & hoc charitati genuinum est. Augustinus iterum ibi: Excludit malum Mundi amorem, ut implearis amore DEI. Addit Doctor Augustinus, Firmamentum salutis est, habere radicem charitatis. Collator porro apud more, ita sibi ipsi blanditur, ex hoc eodem loco sequentes decerpit flores, ubi Augustinus ita legitur auditores suos adlocutus: Quomodo radicamini, ut non eradicemini? Respondet, tenendo charitatem, sicut Apostolus dicit, in charitate radicati & fundati. Radix virtutum gratia dicitur, & hujusmodi radix est charitas. Talis est quisque, qualis est ejus dilectio. Terram diligis, terra es. DEVM diligis, quid dicam, DEVS eris? Non audeo dicere ex me. Scripturas audiamus, ego dixi, Dixi estis. Collator hanc iterum subjungit glossam, Non potest altius ascendere gratia*

Tom. II.
Collat. 7.
Differ. II.
Sect. V.
pag. 335.

cap. 30.

cap. 8.

cap. 10.

cap. 17.

Tract. 9.

in cap. II.

Tract. II.

in adversariorum sententia, eò item adscendit charitas in Augustini doctrina Addit, talibus testimoniis opera Augustini abundare. Interposita postmodum Bernhardi sententia quãdam, ex eodem Augustini in Johannem Commentario quasi pro coronide sequens adponit testimonium, ubi Pater sanctus ad Apostoli verba, ipse prior nos dilexit &c. ita scripsit & dixit? Unde diligeremus, nisi prior ille dilexisset nos? Diligendo amici sumus facti, sed inimicos ille dilexit, ut efficeremur amici. Prior dilexit nos, & donavit nobis, ut diligeremus eum. Nondum diligebamus eum, diligendo pulchri efficitur. Quid facit homo deformis & distorta facie, si amet pulchram? Aut quod facit femina deformis & nigra, si amet pulchrum? Numquid amando poterit esse pulchra? Et numquid ille amando poterit esse formosus? Et mox, Quid faciet, ut pulcher sit? Expectat, ut veniat pulchritudo. Tum, Anima nostra sœda est per iniquitatem, amando DEVM efficitur pulchra. Qualis amor est, qui amantem reddit pulchram? Amavit nos prior, qui semper est pulcher. Quales amavit, nisi sœdos & deformes, non idè, ut sœdos dimitteret, sed ut mutaret, & ex deformibus faceret pulchros. Quomodo erimus pulchri? amando eum, qui semper est pulcher. Quantum in te crescit amor, tantum crescit pulchritudo, quia charitas ipsa est anima pulchritudo. Collator hanc addit Epicurifin, Cujusmodi est gratia in sententia opposita, ejusmodi est charitas in Augustini sententia. Hæc autem gratiosa est, imò & gratia & pulchritudo. Ita sentit Scotus, igitur ejus sententia est ipsius Augustini doctrina. Judicium, quod ex more ad questionis propositæ discussionem subjungit, inter alia de Thomæ & Scoti differentiis hoc observat, illum salere divisiones amare, hunc è contrario uniones diligere. Ita Thomam velle, gratiam justificantem esse realiter ab habitu charitatis distinctam negante Scoto, qui probavit unionem, non divisionem. Præstat autem, inquit Collator, unionis Authorem esse, cum Christus author divisionis esse voluerit, dicens, quis me constituit divisorem inter vos? En adplicationem perbellam & lepidissimam. Rectè igitur Scotus divisor gratiæ & charitatis esse noluit, ex utriusque unam fecit, idque cum Augustino, cui semper adherere studet. Hæc ille pro Scoto & Bellarmino, iisque omnibus, qui gratiam justificantem idem esse statuunt cum virtute charitatis; quibus ante-quàm ex analogia fidei Evangelicæ & ad Augustini mentem, qui totus hic quoque noster est, faciam satis, præmitto, quid aliis in Ecclesia Romanensi Doctoribus non solum de ipsamet hæc questione, sed etiam de sententia & autoritate Augustini circa eam fuerit visum, ut Concordia discors Fratrum Cadmæorum in hoc quoque puncto fiat manifesta. Et quidem ex numero eorum, qui eodem ferè cum Bellarmino tempore vixerunt & scripserunt, est Gregorius de Valentia, non raro de Fallentia, ejusdem cum Bellarmino ordinis & Societatis, qui secundo in Thomæ Aquinatis summam Tomo in recensione triplicis Theologorum sententiæ, ad primam, quæ non realem, sed rationalem seu formalem differentiam inter gratiam & charitatem statuit, eam satis esse probabilem, maximè propter duo quædam Augustini testimonia notat, quibus videatur id posse confirmari, utroque ex opere superius etiam citato de Natura & Gratia desumpto. Prius hæc exhibet verba: Si in Abel justo charitas DEI, quæ unâ verè justus est, quicumque justus est, adhuc erat, ex quo posset vel deberet augeri, quidquid minus erat, ex vitio erat &c. Alterum est idem, quo Bellarminus supra in recognitione ad suæ opinionis confirmationem usus, vel potius pro more abusivus est, hic non fastidiosè repetendum. Secundam post sententiam, quæ gratiam & charitatem solis vocabulis censet distingui, vocat improbabilem; uti est contrariò tertiam, quæ cum Thomæ & sequacibus realem docet differentiam, esse putat quæ primâ probabilior, non autem omninò probabilissimam. Nam, inquit, etsi prorsus certò confirmari non possit, melioribus tamen nititur fundamentis, quam prima. Dico, subjungit, prorsus certò confirmari non posse. Nam quæ in scripturis, Conciliis & à Patribus dicuntur de gratia & charitate, non sunt tam varia, ut repugnet, eidem Qualitati convenire posse, ut, quod per gratiam efficitur participes ærvinæ Naturæ, quod pignus sit hereditatis æternæ, quod per illam jus ad beatitudinem habeamus; de charitate autem, quod eâ diligimus DEVM, quod est forma virtutum, & sine quâ cetera omnia sunt nihil &c. hæc enim omnia possunt respicere convenire uni & eidem qualitati diversimodè considerate. Nihilominus tamen probabilior est illa tertia sententia, quæ gratiam & charitatem ipsa distinguit, & melioribus nititur fundamentis. Et postquam è Scripturâ S. & Conciliis, nominatim Tridentino, ejus probabilitatem demonstravit, ad Augustini quoque progressus autoritatem, probari scripsit eam exindè, quod non obscure indicet,

Gratiam

Tract. 9.

NB.

Disp. 8. qu.
II. Punct. 2.
p. 1120. f.

cap. 38.

Gratiam, seu Iustitiam, quâ justificamur, esse aliquid prius, quàm charitatem, & ab eâ distinctam.

Primum, quo hoc docere laborat *Valentia*, est idem, quo antea *Macedo*, itidem primo statim loco, ex libro de *Gratia Christi*, ad opinionis contrariæ confirmationem est usus, cui planè diversam à Macedonianâ glossam adnectit, verbis sequentibus: *Augustinus hic à Gratia, seu per Gratiam, quâ justificamur, significat diffundi & oriri Charitatem, ac proinde eam Gratiam non esse Charitatem ipsam. Si enim ibi Gratiam, qua justificari nos dicit, intelligeret esse Charitatem, non utique diceret, ea Gratia diffundi Charitatem; non enim rectè dixeris, charitate ipsam diffundi Charitatem.* Alterum desumit ex libro de Spiritu & literâ, ubi scribit *Augustinus*, *Charitas Dei dicta est* cap. 32. *diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos, sicut Iustitia Dei, qua iustis eius munere efficitur, & Domini salus, qua nos facit salvos, & Fides Iesu Christi, qua nos facit fideles.* Addit *Valentia*, ubi *Augustinus de Iustitia qua sumus iusti*, loquitur tanquam de re distincta à charitate. Pergit, Neque obstat, quod ibidem videtur *Augustinus charitatem adpellare Dei Iustitiam; nam suo modo etiam ipsa est Iustitia, quatenus est principium operandi Iustitiam in lege prescriptam. Non tamen est illa proprie Iustitia, qua formaliter & proprie iusti & recti & Deo grati reddimur, tanquam per essentiam quandam supernaturalem, quæ nos Divina Natura consortes facit & participes.* Atque in eo sensu dicit *Augustinus in loco pro opinione primâ citato*, Charitatem inchoatam esse inchoatam Iustitiam, & Charitatem magnam esse Iustitiam magnam, &c. scilicet, ut est suo modo principium operandi iusta &c. Cum autem in altero loco supra etiam pro opinione prima citato dicit *Augustinus*, Charitate unâ esse iustum verè, quicumque iustus est; non excludit Gratiam cum charitate connexam, sed alia, quæ possunt esse sine Charitate, quantumcumque bona & recta adpareant, ut Fidem, Iustitiam moralem operum &c. Ita pro sententia *Thomæ contra negatum Gratiae & Charitatis* discrimen *Valentia*, post quem & alios plures hujus Controversiæ Tractatores *Petrus à S. Iosepho*, Doctor *Parisinus*, in Tractatu de *Gratia Divina*, ab eisdem *Thomæ* partibus stans, alia ratione ad *Augustini* testimonia, duo præsertim priora, quæ *Bellarminus* ex libro de *Naturâ & Gratia* adduxit, responderi debere consultum putavit. Duobus modis, scribit, explicari possunt illas *Augustini* testimonia, itemque alia, quæ tum ex ipso, tum ex aliis *Patribus* solent proferri, uno de Charitate actuali, altero de habituali. Si priori modo intelligantur, dicendum est Charitatem esse perfectissimam Iustitiam actualem, tum quia inter actus Iustitiæ & Virtutum insularum, ii, qui eliciuntur à charitate, primatum tenent; tum quia nulla est perfectior ad Gratiam dispositio, quàm supernaturalis Dei dilectio. Si verò intelligantur de habituali, dicendum est, ea, quæ de Gratia conferuntur, attribui Charitati, non præcisè propter ipsam, sed propter connexionem, quam habet cum Gratia inseparabilem, ex lege saltem ordinaria. Indè fit enim, ut multa dicantur de Charitate, quæ si Gratiae consortio esset destituta, & ab eâ non formaretur, ipsi non competere.

Disput. 8.
sect. 3. n. 30.
p. 436.

Tom. II.
tract. 8.
Disp. 2.
artic. 6.
p. 108.

Hæc etiam ille, cui accedit ex novissimis *Ioh. Baptistæ Gonet*, ordinis Prædicatorum, qui in *Clypeo Theologiae Thomisticae* contra novos ejus impugnatores, utur expressam *Augustini* & specificam mentionem circa hujus quæstionis discussionem non facit, ad argumenta tamen è scriptura & *Patribus* pro identitate Gratiae & Charitatis in genere triplex suppeditat responsum, quod hic omninò prætermittendum non videtur, quia simul etiam ad ea, quæ ex *Augustino* hanc in rem observavimus proferri, sufficiens esse potest. Respondeo, inquit, primò, eisdem effectus Gratiae & Charitati tribui, non quod sint unus & idem habitus, sed quia sunt inseparabiliter inter se connexæ &c. Secundo, quod licet multi effectus Gratiae etiam Charitati tribuantur, propter connexionem & mutuam utriusque concomitantiam, aliter tamen Gratiae, aliter Charitati tribuantur; Gratiae scilicet, ut primæ radici, Charitati verò, ut illius fructui. Præterquam, quod aliqua est Gratiae excellentia, quæ non tribuitur Charitati, scilicet dare primum esse supernaturale, atque adeò esse naturam ordinis supernaturalis, & originem ac primam radicem omnium motuum supernaturalium. Tertio, quod quando in scripturâ effectus Gratiae tribuantur Charitati, non accipitur Charitas, ut solum est habitus, quo Deum diligimus, sed etiam prout est vinculum amicitiae inter nos & Deum, quo & ipsum diligimus, & vicissim ab eo diligimur.

Hhhh 4

Quæ

Quo sensu charitas continet sub se habitum gratiæ, quæ est effectus dilectionis, quâ Deus nos diligit, eodemque modo charitatem usurpant S. Patres, cum eam à gratia habituali non distinguunt. Possent equidem plures alii nunc produci, qui reale discrimen inter gratiam & charitatem agnoscerent, ii præsertim, ad quorum auctoritatem laudati jam scriptores contra Scotistarum unionem pro Thomæ sententia, quæ cæteris Evangelicæ veritatis confessionibus & testimoniis omninò meretur addi, non parçè nec sine numero provocant, nisi hoc etiam exemplo sufficienter pateret, quomodo ejus Ecclesiæ Doctores, qui tantas laudes unitati, non solum inter caput & membra, sed etiam inter ipsamet membra, & præcipua quidem, quorum muneris esset, eam, utpote notam Ecclesiæ veræ per quam à quavis falsâ possit discerni & cognosci, omni studio conservare & tueri, tanquam vinculo cuidam divinitus commendato adscribunt, mutuis sese conficiant vulneribus, & quod probè notandum, non circa rem aliquam, de quâ, uti videtur iis, sed perperam, probabiliter possit in utramque partem salvo Fidei fundamento disputari, quorsum hodierni probabilistæ non sine maximo orthodoxæ veritatis præjudicio plerasque quæstiones controversas solent trahere, paucis admodum, imò nullis ferè exceptis, de quibus aliquid certi & constanter ab omnibus doceatur; sed circa tale dogma, quod ipsum justificationis gratiæ fundamentum tangit, quod nisi certum sit & indubium, ipsa etiam justificatio erit in dubio, & nemo sibi quidquam certi de eâ poterit promittere; quod quantâ cum Christianismi lubricitate & damno inde orituro fiat, posthac bono cum Deo sufficienter ex Augustino ad oculum demonstrabitur. Nunc id porro prætermitti non debet, quod hoc improbabilitatis theologicæ studium ex hoc etiam capite videri possit intolerabile, dum, qui pro identitate justificantis gratiæ & charitatis militant, iisdem ferè armis partim è scriptura, partim ex Augustino scripturam explicante depromtis utuntur, vel potius abutuntur nefariè, quæ rectius longè adhibentur ab iis, quibus differentia realis inter utramque placet, uti jam porro fiet manifestum. Videlicet, quod in genere contra *Macedoniam* pro Scoti opinione observationem hic in antecessum moneo, dum hi homines nimio unionis amore divisiones vitant, in detestandas atque intolerandas incidunt confusiones, præter mentem scripturæ, contra sententiam Augustini ea inter se miscentes, quæ de jure meritissimoque & quidem accuratissimè, prævia ipsamet scriptura, duceque & antecessore Augustino, debent discerni. Confunditur nimirum ratione subjecti partim gratia justificationis cum gratia sanctificationis, partim charitas Dei activa, quâ nos ante secula, adeoque prior dilexit, cum charitate ejusdem, ut ita dicam passiva, quâ ipse posterior à nobis diligitur; ratione prædicati autem, dum effectus quidam adscribuntur charitati, quæ Fidem agnoscunt Matrem, non quatenus in negotio justificationis consideratur, sed quatenus post gratiam justificationis vivam se & veram ostendit atque operatur, & hinc etiam quasi ex fructibus agnosci potest, quo sensu & respectu ipsemet Christus promisit & prædixit, se in die judicii, quod superest, extremi coram omni carne commendatarum opera charitatis fidelium, non per vel propter quæ sint justificati, sed tanquam fructus Fidei salvificæ. Has non legitimæ divisionis, sed Scotisticæ confusionis tenebras, si luce distinctionis debitæ & discriminis, ab ipsamet scripturâ, & ad ejus præscriptum ab Augustino observari, & non semel inculcati discusserimus, non erit difficile ad ea respondere, quæ in gratiam unionis post Bellatinum & & alios *Macedo*, ingenii acie, quam aliàs subtilem & accuratam ostendere laboravit, nimium obtusâ, in tenebris nimirum Scotisticis ambulans, & à luce veritatis procul remotus, ex Augustino non diligenter, uti par erat, lecto, & hinc, quod sequitur, non satis intellecto, non decenter explicato, impertinenter applicato congestit & lectoribus cum injuria & præjudicio veritatis, inter Thomam & Scotum mediator & sequester non rarò partialis & personam ex ordinis instituto & lege respiciens obrufit ac superciliosè inculcavit, ut statim examen breve citatorum ex Augustino locorum docebit. Nam, uti ab iis fiat initium, quæ ex opere de *Natura & Gratia* producuntur, quàm inconsequens est illa consequentia, *Perfecta charitas*, quâ homo Deum se ab æterno diligentem amore Reciproco ex debito gratitudinis pro tot insignibus beneficiis amplecti tenetur, *est perfecta justitia*, id est, justitiæ in lege divina hominibus præscriptæ impletio, hic enim verborum sensus è toto contextu Augustini patet; ergò charitas & justitia sunt idem, ergò potest homo in hoc imperfectio- nis statu perfectè Deum diligere, atque sic perfectè justitiæ legali & ex alle satis quod

quod tenor Legis requirit, facere, & quod ulterius inde deduci est necessum, ergo charitas ingreditur actum Justificationis, imò cum ipsa justificante gratia est idem. Hæc omnia certè ex laudatis Augustini verbis sequi oportet, si Scoti opinio vera sit, de quibus tamen singulis nihil Augustino hoc in loco, imò nec alibi in omnibus scriptis, venit in mentem; ut si redivivus Ecclesiæ susteretur, haberet non solum, quod miraretur, sed insuper etiam, de quo quereretur, ob verba non obscura, sed perspicua satis, in gratiam Scoti tenebrarum Doctoris, ad defensionem sententiæ nullò planè modo probabilis, sed omninò improbabilis, imò erroris detestandi & in Ecclesia intolerabilis, nequiter detorta & præter omne fas contra mentem depravata. Idem quoque dici non solum potest, sed etiam debet de verbis, quæ ex eodem opere laudantur, ubi *charitas* dicitur *verissima, plenissima, perfectissima, æque justitia*, utpotè quæ eundem, quem indicavi, sensum non admittunt modò, sed omninò & necessariò requirunt. Quæ ex Commentario in Psalmos adducuntur, ex analogia doctrinæ & Fidei Evangelicæ ita se habent ritè, ut mirum sit & videatur, potuisse hominibus aliquo, etiam naturali saltem, judicio præditis, quales præ aliis subtilitatum Scholasticarum tractatores volunt esse & videri, aliud quid incidere, quam intentio & scopus patitur Authoris. Ultima certè verba contrariam planè sententiam, id est, discrimen inter gratiam & charitatem confirmant, dum expressè distinguit Augustinus *inter opus gratiæ & opus justitiæ*, hoc ab illo, uti causa effectum pendere ostendens. Nec quidquam identitati utriusque prodest glossa Bellarmini, multò magis autem indicato inter causam & effectum discrimini, Evangelicis ultrò fatentibus, gratiam justificatricem simul secum in societate quasi habere gratiam sanctificantem & renovatricem, quæ hominem jam justificatum, Spiritu Sancto, gratiarum datore & conservatore, per inhabitationem gratiosam non otioso, sed quam maximè negotioso, urget sicuti ad cetera quævis, ita & imprimis quidem ad opera charitatis erga Deum & proximum, quæ si diligenter & studiosè, prout justum est & æquum, exercentur, quia tandè eant inhabitum, ad Philosophorum mentem sobriam Evangelicos non ire inficias, ex antecedenti proximè controversia satis liquet. Testimonium ex opere de *Trinitate*, non contra nos, sed pro nobis est, qui ipsamet lubentia lubentius ultrò largimur & concedimus, charitatem non in ore, sed operibus à Deo mandatis & ex corde sincero factis consistentem esse externam fidelium notam ab infidelibus distinctivam, ab ipsomet Christo, ut paulò ante dictum est, commendatam. Non verò sequitur, ob id charitatem esse idem cum gratia justificante, nisi effectum cum causâ velimus confundere; est enim ferè idem, ac si dicam, hic Aulæ minister differt ab alio propter diversitatem vestis, ergo hæc causa est, ob & per quam ad Aulæ ministerium est adsumtus, cum tamen adsumtio præcedat, vestitus demum diversus sequatur, per quem ab aliis discernitur, & officii ac muneris debiti, quoties illum intuetur, memorem se præstat ex obligatione. Quod elogium charitatis attinet, quo post Apostolum noster etiam Augustinus eam omnibus Dei donis & virtutibus Theologicis anteponebat, quo sensu illud & Apostolus & Augustinus voluerit intellectum, ante omnia debet observari. Et quidem *Apologia Confessionis Augustinæ* de loco Pauli, qui hoc in-

in Form.

Concord.

P. 101.

P. 114. b.

signe charitatis Elogium continet, notavit in genere, *Apostolum ibi non tradere modum justificationis, sed vis scribere, qui cum fuissent justificati, erant cohortandi, ut bonos ferrent fructus, ne amitterent Spiritum Sanctum*. Hæc non sine causâ moneri, ex integro constare potest textu capitis, quod nullam omninò justificationis coram Deo facit mentionem, de quâ in antecedentibus ex professo egerat Apostolus, nullâ ibidem charitatis mentionem factâ, quod non parvum rei, de quâ disceptatur, adfert momentum. Neque prætermitti debet triplex responsum, quo Megalander Lutherus legitur usus in Disputatione quâdam, quæ cum aliis pluribus circa finem primi *Ienensium* Tomi ex-

nis, quo respectu homo justificatus beneficiorum à DEO acceptorum & porrò accipiendorum memor non modò DEUM ex toto corde pro viribus diligit, omniaque opera ad Nominis Divini honorem & gloriam dirigit, sed propter Deum proximo etiam quævis opera charitatis præstat, qui proximus à fide ejus solà abstractivè & sine fructibus amoris consideratà nullum omninò perciperet fructum, atque sic esset perinde, vel cum Christiano, vel cum ethnico conversari.

Quia verò *Lutherus* non absolutè dicit, Apostolum Fidei justificæ charitatem præferre, sed disputans ad hominem, ostensurus, hac etiam ratione Antagonistas non obtinere, quod velint; inde primum ejus responsum meritò attenditur, quod adversariis opposuit aliquantò directius, & ad mentem Apostoli accommodatius, videlicet, Apostolum Fidei vocabulo hic uti pro Dono Spiritus Sancti, nimirum pro Fide miraculorum, de quâ sub initium capitis egit expressissimè, idque eò magis, quia idem placuit *Augustino*, & eo quidem in loco, quem *Bellarminus* ex merâ incogitantia pro se verum si accuratè inspiciatur, contra se & opinionem *Scoti* produxit quod ostendendum. Nam postquam Apostoli verba ex initio tertii & decimi capitis Epistolæ prioris ad Corinthios, de linguis hominum & Angelorum, de Sacramentis vel Mysteriis Fidei, Dono Prophetiæ & fide Miraculorum laudavit, ita porrò scripsit notanter: *Ita quidem magna sunt, sed si ego hæc sine charitate habeam, inquit, non illa (NB) sed ego nihil sum.* Et ubi addidit sequentia Pauli verba de omnium bonorum distributione inter pauperes, & traditione corporis ad combustionem, hanc iterum subjunxit observationem: *Ecce, venit ad passionem, ecce, venit ad sanguinis effusionem, venit ad corporum incensionem; & tamen nihil prodest, quia charitas deest.* Post ea, quæ *Bellarmino* visa sunt idonea ad scopum, quem nullo tamen apice attigerunt, pergit *Augustinus*, scribens: *Multa sunt Dei dona, quæ tamen habent & mali, qui dicturi sunt, Domine, in nomine Tuo prophetavimus, &c. Nec respondebit illi, non fecistis; non enim in conspectu tanti judicis audebunt mentiri, aut jactare, quæ non fecerunt, sed quia charitatem non habuerunt, respondebit omnibus illis, Non novi vos.* Teneat nunc perspecto ex his sufficiens *Augustini* scopo aliquis *Bellarmini* hyperaspistes, ac probet, Doctorem sanctum hoc testimonio ex sententia Pauli charitatem pro eodem cum gratia habuisse & agnovisse; ut adeò, quid *Bellarminus* habuerit in animo ad hanc *Augustini* auctoritatem provocans, divinare videatur difficillimum, quamvis hoc esse debeat indubium, ipsa Patris augustissimi verba in loco, undè sunt mutuata, non fuisse ab eo inspecta, non ritè ponderata, atque sic impertinenter omninò & contra institutum adducta, quia malitiam impingere non audeo, in eo præsertim argumento, in quo tanquam ad Fidem non pertinente securius se verari posse putavit.

In testimonio, quod ex libro *de Prædestinatione sanctorum* citat *Bellarminus*, manifesta comittitur fallacia compositionis & divisionis, dum *Augustini* verba adducit quasi in sensu composito intelligenda, quæ scripta leguntur expressè in sensu diviso, ita nimirum: *Possè habere Fidem, sicut possè habere charitatem, est natura hominum; habere autem Fidem, quemadmodum habere charitatem, est gratia fidelium.* Nunc conferantur verba, prout ea laudavit noster *Bellarminus*, & videatur, annon grandis injuria *Augustino* sit illata, & mens ejus in alium planè detorta sensum? Eadem sententiæ quoad verba mutatio occurrit in loco, quem ex libro contra *Adimantum Manichei Discipulum* citat *Bellarminus*, utpotè qui aliter planè apud ipsum legitur *Augustinum*, sic videlicet: *Filii Dei sunt homines renovati ad ejus imaginem, & ei similes facti usque ad dilectionem inimici, sicut dicit Dominus, diligere nos debere inimicos nostros, ut similes simus Patri nostro, qui est in Cælis; quod in potestate nostrâ ab ipso Deo positum esse docet scriptura, cum dicit, dedit eis potestatem Dei filios fieri.* Vide iterum, Lector optime an in his *Augustini* verbis quidquam sit, quod *Bellarmini* inservire possit hypothesi, & judica. Atque idem sensus est verborum ex Commentario in Psalmos desumptorum, quæ pleniori textu apud ipsummet augustissimum Doctorem ita habent: *In quantum in te Charitas crescit, efficiens te & revocans ad similitudinem DEI, pertendit usque ad inimicos, ut sis ei similis, qui facit*

facit solem suum oriri non super bonos tantum, sed super bonos & malos. *Quantum accedis ad similitudinem, tantum proficis in charitate.* In his Augustini verbis iterum nihil omnino est, quod scopum attingit à Bellarmino præfixum, causam que feriat ullâ ratione, quam is suscepit in se ex Augustino oppugnandam. Et si jam à methodo ex Augustino disputandi Bellarminiana progrediamur ad *Macedonianam*, non feliciorum obfervabimus progressum, si non in aliquibus adhuc longè intricatiorem & multò magis confusorem. Primum quidem ex Augustino testimonium favere videtur eidem aliqua ex parte, sed videtur tantum, ut patebit statim. Nimirum commendat Pater sanctus in opere de *Gratia Christi*, Gratiam Dei, qua justificamur, id est, *qua Charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Neque negari potest, quod ex proximè adducendis patebit, Augustinum hunc Pauli locum ex quinto capite ad Romanos de Charitate, quâ nos Deum diligimus intellexisse. Sed videamus, quid de hac sententia alii statuunt partis Romanæ Doctores & Interpretes scripturæ, ne quid præter debitum de eâ scripsisse videar. Et *Sixtus* quidem *Senensis* ita scribit ad hunc locum: *Omnes Theologi Scholares unanimes fere consensu docent, Spiritum Sanctum illabi quidem animis nostris secundum substantiam Deitatis suæ vel hypostasi per se sua, at tamen longo intervallo discerni à Charitatis dono, quo in amorem Dei & proximi accendimur.* Nota lector intervallum hoc, & cum Sixto distingue. *Cornelius* autem à *Lapide* post recentiam *Chrysoctomi*, *Theophylacti*, *Ambrosii* ex veteribus, ex recentioribus autem *Cajetani* & *Toleti* Explicationem de Charitate Dei, quâ nos ipse diligit, & oppositam ei, uti videtur, contrariam *Augustini*, *Bernhardi*, *Anselmi*, & Doctorum passim Scholasticorum (ad quorum tamen auctoritatem *Sixtus* quoque *Senensis* pro contraria provocat sententia) de charitate, uti vocat, creatâ, quâ nos Deum diligimus; statuit, plenissimum Apostolici hujus dicti esse sensum, si charitatem Dei utramque accipiamus, scilicet creatam & incretam, & de utraque locum hunc explicare è Patribus *Origenem*, *Theodoretum*, *Oecumenium*, & ex Scholasticis illorum Patrem vel Avum *Thomam*. Insuper notat *Cornelius* ibi errorem *Lombardi* docentis, Charitatem, quæ in nobis est, non esse creatam, & observat, *Magistro* occasionem erroris fuisse *Augustinum*, qui ex sententia Platonicorum docuerit, *Charitatem nostram esse Deum*. Quamvis verò hæc Examini prolixo subjicere nunc non vacat, exindè tamen constat satis, *Lapidensem* ad sententiam Augustini circa hujus dicti explicationem obligare neminem, imò non tantum commendare sententiam aliorum contrariam, sed etiam ostendere modum, quomodo utraque possit combinari, quasi inter se non oppositæ, nimirum directe. Neque omnino displicet tentata Reconciliationis methodus, utpotè per quam Augustini sententia liquidum potest reduci, modò sibi met ipsi non opponatur, sed dextrè juxta alibi ab ipso scripta ad propriam mentem, uti par atque justum est, exponatur. Ut enim citatum Pauli locum de charitate qua nos Deum diligimus, interpretetur, non id tamen facit cum oppositione charitatis, quâ Deus nos prior dilexit, verum nominat effectum, ut nos per regressum, argumentationis genere non novo nec inusitato, deducat ad causam & ipsum Amoris fontem primamque originem, undè omnes Gratia & favoris rivuli manant & ad nos derivantur. Præsupponit igitur charitatem, quâ Deus ab æterno nos dilexit, propter quem Amorem & Filius in tempore datus est, & Spiritus Sanctus cum ditissimo copiarum cornu in corda fidelium mittitur; qui præter aliarum virtutum, amoris præsertim Deo & proximo debiti ignem accendit in nobis, auget atque conservat, gratiamque largitur & præstat, ut Deum & proximum, etsi non perfecte & ex asse, tamen sincere, & quantum hujus viæ & vitæ status permittit, diligamus, inque cæteris operibus bonis ad publicum Fidei salvificæ & acceptæ à Deo Gratia justificantis testimonium ex debito secundum legis præscriptæ normam & tenorem exerceamus, imagini divinæ, ad quam primò creati, & postmodum Christi merito renovati sumus, nos conformantes pro viribus, donec ad statum amoris æterni perveniamus. Atque sic verba Pauli & Augustini intellecta & explicata non obsunt sententiæ de disparatione justificantis Gratia & Charitatis, sed potius eam egregiè illustrant atque confirmant.

Ad secundum ex Augustino testimonium, quod Bellarminus ex libro de *Natura & Gratia* in primâ collocavit acie, jam sufficienter est responsum, undè patet, vanam esse *Macedonis*, hic certè non victoris, glossam, quâ per vocabulum Justitiæ, Gratiam intelligi putavit justificantem, quod falsum esse, *Gregorius* etiam de *Valentia*, alias non semel fallens & fallus, agnovit, ut vidimus. Tertium ex libro de *Perfectione* lu-

Bibl. S.
lib. VI.
Annot. 235

ne *Justitiæ*, uti ipsemet Collator & Glossator exerte testatur, de statu Patriæ & Beatitudinis æternæ agit, atque hinc non constat, cur ad Gratiam justificantem referatur, quæ inter hujus vitæ beneficia refertur, & cum beneficio Gratia salvificantis confundi non debet, quamvis utraque eundem summi boni fontem eandemque habeat & agnoscat originem; ubi insuper notandum contra ejusdem *Macedonis* glossam, etsi Augustinus ibi inter alia mentionem facit *Justitiæ Dei*, & certum sit, eum nihil aliud intelligere, quàm Gratiam Dei justificantem, non tamen pro uno eodemque habere cum charitate, utpote quam satis notanter, tanquam à causa effectum distinguit, ut verba rectè inspecta docent & evincunt. *Quartum* ex opere de *Gratia & libero arbitrio* non nisi Elogia Charitatis è sacris collecta scripturis continet, undè ad identitatem cum Gratia justificante argumentari, est à baculo ad angulum concludere. In *quinto* putavit quidem *Macedo*, se aliquid invenisse, in quo possit lætari; sed inane est gaudium illud, & omni caret ratione. Notandum verò in primis est, *Macedonem* à Bellarmino artem verba corrumperendi & detruncandi didicisse, quæ apud Augustinum laudato in Johannem Commentario integra sequenti tenore extant: *Quis nominat Patrem & Filium, & non ibi intelligat charitatem Patris & Filii, quam cum habere cœperit, Spiritum Sanctum habebit, quam si non habuerit, sine Spiritu Sancto erit?* Et in paulò antecedentibus ad mentem apertius exprimendam hæc habet Pater sanctus: *Quis quis nominat Patrem & Filium, oportet ibi intelligi tanquam charitatem invicem* (Notabene, lector invicem) *Patris & Filii, quod est Spiritus Sanctus.* Manifestè nimirum indicavit Doctor augustus, quam hic intelligat charitatem; nullam præterea, quod iterum venit observandum, faciens Gratia justificantis mentionem; ut taceam, cum pro unâ eademque habere utramque, quas, uti ex hæcenus dictis constat, semper accuratissimè inter se distinxit, non unionem, quod *Macedoni* visum, sed confusionem vitans. Atque sic etiam debet intelligi comparatio inter animam, quæ corpus informat, & Spiritum Sanctum, qui charitas Patris & Filii vocatur, inque cordibus nostris diffunditur, per gratiam singularem in nobis habitat, mentem nostram informat, & varia per nos operatur bona, ut exindè Dei filii coram hominibus agnoscamur. Posito autem, de charitate, quâ nos Deum & proximum diligimus, agere Augustinum, uti his ipsissimis verbis aliqua hinc indè interspergit, quæ non nisi de hoc amore possunt intelligi, nondum obtineret tamen *Macedo*, quod intendit. Quemadmodum enim animæ præsentia in corpore vivo cognoscitur ex actionibus, & tamen ipsa actiones, quæ vocantur animales, non sunt idem cum anima; ita Spiritus Sancti, qui Patris & Filii charitas vocatur, præsentia inhabitatrix in homine fidei agnoscitur ex operibus charitatis tanquam fructibus veræ Fidei, & tamen opera hæc non dicuntur ipsa charitas propriè & accuratè loquendo, multò minus hæc charitas, cujus opera incurunt in oculos & aures, dicitur ipsa charitas hoc sensu, quo Spiritus Sanctus vocatur charitas Patris & Filii, utpote quæ denominatio planè diversa est ab illâ, etsi una ab alterâ dependeat, & sibimet invicem sint subordinatæ. Paucis, ut in terminis Augustinianæ comparationis maneamus, si nimirum licet ad imitationem ejus parvis magna componere, quod in corpore hominis vivi est anima rationalis, id in homine per gratiam Dei regenito est Spiritus Sanctus, charitas nimirum Patris & Filii essentialis, eaque activa & charitatem in nobis operans, per quam Spiritus Sancti Gratiam in nobis habitare testamur. Indè autem nullo planè modo sequitur, charitatem, & cujus opera ostendimus, non ostentamus, esse formam, uti loquitur *Macedo*, Gratia justificantis supernaturalem, sicut animam vocat formam corporis substantialem; multò autem minus, hanc charitatem esse ipsammet Gratiam, quod tamen juxta præscriptum lemma *Macedoni* erat demonstrandum. Tandem quod *sextum* & ultimum attinet Augustini testimonium, quod *Macedo* omnium prolixissimè exscripsit, desumtum è Commentario in Epistolam Johannis, scribit ibidem Doctor sanctus inter alia, *firmamentum salutis esse, habere radicem charitatis.* Sed quidindè? Non scripsit Pater augustus, radicem habere charitatem, sed charitatis, ut eomet ipso radicem à charitate, tanquam à subjecto in quo, vel alio respectu, tanquam ab effectu distingueret, confusionum non distinctionum necessarium hostis. Et posito iterum si scripsisset, radicem habere charitatem, non tamen necessariò explicari deberet de charitate, quâ nos Deum diligimus, sed potius de charitate, quâ Deus nos dilexit; id quod præter Apostoli verba, quæ ibidem adducuntur, ea etiam videntur requirere, quæ *Macedo* tanquam Augustiniana citat, quamvis loco ab eodem adlegato non legantur, quasi nimirum scripsisset Augustinus:

Radix

Radix virtutum Gratia dicitur, & hujusmodi radix est charitas. Sit enim ita, scripserit hæc Augustinus alibi fortè, doctrinæ, quam sæpius inculcat de hoc Fidei puncto, minimè contraria; tam non juvant causam *Macedonis*, ut potius eam destruant, & *Thomæ* ad Augustini mentem benè distinguentis, vel potius Evangelicam illustrent egregiè & confirmant, uti attento ponderatori eorum non potest non constare. Scilicet verè dicitur Gratia, nimirum Dei, radix virtutum, atque sic etiam Charitatis, & hujus, id est, Gratiae, radix est charitas, non certè hominis, quod absurdissimè diceretur, sed Dei, à cujus amore tanquam fonte perennissimo omnes Gratiarum rivuli ad nos eunt, nobisque per cumulum Favoris indebiti, cujus singulis etiam momentis reddimur participes, debitum gratæ & reciprocae charitatis inculcant. Cætera, quæ ibidem leguntur apud Augustinum, ad rem ipsam vel parum, vel omninò nihil faciunt, adeoque ob vitandam prolixitatem nimiam nunc quidem prætermittenda, dum præsertim ex antecedentibus constat, quomodo sint intelligenda ad sensum Augustini, & quod hic etiam non est negligendum, nulla planè justificantis Gratiae mentio in illis occurrit, ob quam ad Institutum præfens videri possent pertinere. Patet hinc, quid de Glossa *Macedonis* sit statuendum, scribentis: *Non potest alius ascendere Gratia in adversariorum sententia, eo item ascendit charitas in Augustini doctrina.* Quid si liberalis sim, & plus ultra eam, scribens, Non potest tam altum ascendere Gratia, Charitas adhuc altius ascendit; sed charitas non humana, verùm divina, qua nos amor essentialis ab æterno dilexit, quibus in tempore gratiam, imò non gratiam in numero singulari, sed in plurali gratias easque omni modo indebitas, & nullius omninò meriti respectu exhibuit. Certè si unquam & ullibi, hic certè verum est, quod communi & probato per experientiam proverbio dicitur, *Amor non ascendit, sed descendit*, si originem amoris ejusve ordinem exemplis ferè quotidianis edocti observemus, quod idem Augustinus alibi in eodem Commentario diligenter & nervosè è S. Johanne Apostolo monuit, utur à *Macedone* non intellectus, & hinc etiam pro more per vim atque invitissimus ad eas tractus partes, quibus nunquam, ex quo Ecclesiæ & Veritatis Catholicæ causam contra non unos hostes egit semper Dei gratia victor, fuit ulla ratione addictus. Quid enim? Scripsit Doctor augustissimus: *Diligendo amici sumus facti.* Benè hoc, ut melius non possit. Verùm, non de dilectione, quæ nos Deum dileximus, sed de ea, qua Deus nos prior dilexit, intelligendum esse Patrem sanctum, immediatè sequentia docent verba: *Inimicos dilexit, ut efficeremur amici.* Nihil iterum clarius, nihil magis manifestum potuit dici vel scribi. Addit porò, *diligendo pulchri efficimur.* Hic tantum non exultat Macedo, sed cum periculo veritatis, quam per Augustini contra mentem suam advocati auctoritatem, insigniter prostituit, verbis iterum proximè sequentibus antecedentia sufficienter explicantibus, quæ sunt: *Qualis est Amor, qui amantem reddit pulchrum? Amavit nos prior, qui semper est pulcher.* Possitne autem magis sententia Thomæ, qui Confessorem Veritatis Evangelicæ hic se sinit, confirmari & illustrari? Sed, quæ verba maximi videntur esse momenti, pergit ulterius: *Quomodo erimus pulchri? Amando eum, qui semper est pulcher.* Fateor haberent hæc aliquam difficultatem & speciem quandam probabilitatis in favorem *Sæti* & sequacium, nisi antecedentia nos de sententia Augustini juberent esse securos, videlicet, ut uno eodemque contextu sibi ipsi contrarius non videatur, hæc verba, *Quod erimus pulchri*, aliter intelligenda non esse, quàm si scripsisset, quomodo demonstrabimur pulchri, id est, justificati, non coram Deo, sed hominibus, quibus gratia justificans divinities collata aliàs incognita est, nimirum, *amando eum, qui semper est pulcher*, & unà cum eo, qui in se & essentia sua invisibilis est, proximum quem ante oculos semper habemus, idque non verbis solum & nominaliter, sed realiter & ipsismet operibus charitatis à Deo præscriptis & commendatis. Hinc benè in sequentibus addit Augustinus, *Quantum in te crescit amor, erga Deum scilicet & proximum, publicè & in facie aliorum exhibitus, tantum crescit pulchritudo*, id est, tantò majorem à Deo & hominibus laudem impetrabis, si modò hæc opera charitatis è corde sincero, non hypocritico procedant, *quia charitas est ipsa anima pulchritudo.* Patet indè, quid iterum de Glossa *Macedonis* sit statuendum, qua ultimum hoc ex Augustino testimonium munivit & explicavit: *Cujusmodi est Gratia in sententia opposita, ejusmodi est Charitas in Augustini sententia.*

sententia; hæc autem gratiosa est, imò & gratia & pulchritudo. Est idem, ac si dixisset vel scripisset, cujusmodi est causa, ejusmodi est effectus. At qui causa amoris nostri est gratia Dei in tempore collata, ab amore ejusdem aeterno proveniens; amor verò noster est effectus gratiæ hujus, debiti insuper, obligationis ac Nota distinguentis inter fideles & infideles locum habens. Ergo gratia Dei & amor noster sunt uniusmodi. Possent ne quidquam absurdius venire in conclusionem; quæ consequentia tamen valere debet, si propositio major & positus in eo terminus, qui vocatur, medius ita crude sumtus defendetur. Manet, quod hætenus ex Augustino demonstratum, & contra Bellarmini atque Macedonis objectiones pariter & responsiones vindicatum est, gratiam justificantem distingui à charitate, quâ diligimus Deum; non aliter, quam uti causa distinguitur ab effectu. In responsionibus *Valentia, Josephi Parisiensis, Goneri*, quibus contrariam nobiscum Evangelicis tuentur sententiam, essent quidem aliqua, que desiderarent emendationem quandam; quia verò hoc jam non agitur, ut omnium eorum, qui respectu quocunque nostris se addicunt partibus, disputationes deducantur ad liquidum, ideò sufficere nunc potest, generalem eorum in hac Quæstione consensum notasse, præsertim quia per eundem Augustinus quoque noster esse convincitur.

CAPUT OCTAVUM & NONUM,

De

QVÆSTIONE,

An Charitas sit Virtus errata, vel Spiritus Sanctus?

ID quod in antecedenti Quæstione Bellarminus commisit vitium, in hac iterum occurrit, perpetua nimirum confusio Charitatis activæ & passivæ, id est, qua Deus nos prior dilexit, & qua nos Deum diligimus, quod in progressu patebit. Imò statim sub initium semet ipsum ut forex prodidit Bellarminus, dum errorem Lombardi, contra quem hæc Quæstio fuit proposita, sequentibus verbis emollientibus descripsit: *Est observandum, Lombardum non fuisse iam rudem & hebetem, ut existimaret, actionem diligendi, quam nos producimus, quæque Charitas actualis* (si subjectum sit homo, objectum verò Deus; versa vice, si subjectum Charitatis vel terminus à quo sit Deus, objectum verò & terminus ad quem homo) *à Theologis nominatur, esse Spiritum Sanctum; sed, quod docuit Lombardus, id fuit, causam sive principium dilectionis Dei proximum esse nobis Spiritum Sanctum, non autem habitum aliquem creatum, quales sunt Fidei, Spei, cæterarumque Virtutum.* Itaque hoc interesse voluit inter Charitatem & alias Virtutes, quod in istis præter actionem habitus etiam creatus reperitur, in illa nullus sit, sed ipse Spiritus S. immediate nos moveat ad actionem diligendi. Possemus quidem nos Evangelici hanc Controversiam Scholasticis ventilandam relinquere, cujus generis plures inter se habent numero non paucos; quia tamen videtur aliquam habere cum præcedente cognationem, & eum errorem post se trahit, quo non parvus charitatis tanquam virtutis respectus esse statuitur in negotio Justificationis, de qua post hæc ex Augustino pluribus agetur, ideò & hic non omninò debet prætermitti, quoad usque nimirum autoritas Augustini ex instituti ratione nos deducet. Iteratò autem notari debet, inter nos & Pontificios non controversari, an Charitas, qua nos à Deo dilecti Deum diligimus ex debito vicissim, sit qualitas, habitus & virtus creata, sed an hæc Charitas sit idem cum Gratia justificante, & annon Charitas Dei erga nos, quâ ab aeterno dilexit genus humanum, sit fons & origo Gratia justificantis, & hæc eadem Charitas rectè dicatur & dici possit ipse Spiritus Sanctus, qui nobis in ipsa Justificatione cum omni Gratiarum & Virtutum comitatu datur, non ad nudam possessionem, sed ad ipsummet usum, & ut in effectum deducantur?

Etsi igitur pro more Bellarminus hunc Controversiæ statum non attendat, videri tamen debet, quo sensu autoritatibus Augustini utatur vel potius abutatur pro more. Igitur, Charitatem, quam cum Gratia justificante idem esse defendit hætenus, non ipsum esse Spiritum Sanctum, sed Virtutem creatam, contra Lombardum probare conatur ante omnia loco Pauli classico, quo *Charitas Dei diffusa dicitur*

Rom. V.